

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1151268/1

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד עמוס צדיקה)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד קטי ברדה)

הנדון: סמכות - סמכות בית הדין בתיקים הכרוכים בנישואין אזרחים

החלטה

בפנינו תביעת גירושין כרוכה של הבעל.

לאחר התקדמות ההליך, בפנינו עתה בקשת הנתבעת, שכותרתה "בקשה בהולה לדחיית תביעת הגירושין על הסף", בטענות דלהלן:

- הצדדים נישאו רק אזרחית ולא כדמו"י, ולכן אין סמכות לבית הדין לדון בתביעה.
 - העדר הסכמת הבעל למתן גט פוגמת בכנות הכריכה.
 - לא ניתן לכרוך תביעה רכושית ותביעות נוספות לתביעת גירושין מנישואים אזרחיים, ורק בית המשפט מוסמך לדון בכך.
 - דורשת פיצוי.
 - אי פירוט הבעל את כלל נכסיו, פוגמת בכריכה.
- האישה מציינת מקורות מהפסיקה להצדקת טענותיה.
- בתגובתו טוען הבעל את הטענות כדלהלן:
- האישה הכירה פוזיטיבית בסמכותו של בית הדין, ואף עתרה לקבלת סעדים, הן בענייני גירושין והן בענייני משמורת ורכוש וכן בעניינים נוספים.
- כמו כן, לא כפרה המבקשת בסמכות בית הדין בהודמנות הראשונה, כפי הנדרש בפסיקה.
- גם בכתב ההגנה של המבקשת לתביעת הגירושין הכרוכה של הבעל לא כפרה המבקשת בסמכות בית הדין ואף הכירה פוזיטיבית בסמכותו.
- הבעל מצטט מתוך כתב ההגנה להוכחת הנ"ל.
- נישואין אזרחיים אינם פוגעים בסמכות בית הדין לדון בתביעות הכרוכות לגירושין. מפרט בקשות שהגישה האישה בתיק הרכוש ובקשות נוספות, כולל בקשה ליום הקובע, גילוי מסמכים, מקרקעין, סמכות האקטואר ועוד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

3. אין חולק כי יחסי הצדדים עלו על שרטון, ויש משבר בנישואין. אף האישה כתבה שהיא מסכימה להתגרש. הבעל לא חזר בו מרצונו להתגרש אלא שמבקש להסדיר כמה עניינים, לרבות הסדרי שהות, כולל העובדה שהצדדים לא פרודים במגוריהם בבית, ואין באמור להצביע על אי כנות הכריכה.

4. משבר חריף בנישואין מצביע על כנות תביעת הבעל לגירושין וממילא פחת הצורך לבחון את כנות הכריכה.

5. הבעל כן פירט את רכושם של הצדדים בכתב תביעתו. אף אם היה חסר פירוט (מה שמוכחש), אין בכך להפיל את הכריכה, וזה ניתן להשלמה. מציין מקורות מהפסיקה להצדקת טענותיו.

עד כאן תמצית טענות הצדדים ההדדיות.

ובכן, לאחר עיון בטענות הצדדים, לא נמצאה עילה לקביעה המבוקשת לשלילת סמכותו של בית הדין בתיק הגירושין ובתביעות הכרוכות, ונפרט.

סמכות בית הדין לדון בתיקים שנכרכו לתיק גירושין לזוג שנשאו אזרחית בלבד

ובכן, באשר לטענה הראשונה, נציין כי במהלך פסיקת [בג"ץ 2232/03](#) (המכונה "בג"ץ בני נח") התקבל פסק דין משלים על ידי בית הדין הגדול (מאת כבוד הדיינים: הרב שלמה דיכובסקי – אב"ד, הרב שלמה בן שמעון, והרב אברהם שרמן, הבהרה שהתקבלה על פי בקשת בית המשפט העליון, בעקבות פסיקתם הראשונה מיום ג' אדר א' תשס"ג (5.3.03), פסק בו נקבע שבנישואין אזרחיים קיים בעצם סטטוס של נישואי בני נח). וכן מספר שנים לאחר מכן ניתנה החלטת בית הדין נתניה (תיק מספר 764411/1, מיום כ"ה בתשרי תשע"א (3.10.10), החלטה שנכתבה ע"י כב' הדיין הרב אריאל ינאי שליט"א) שעיקריה יוצגו לקמן, והמצדדת בפסיקתו של בית הדין הרבני הגדול בסוגיה זו. ויפורט להלן.

להלן נציג את הצדדים המשפטיים, כפי שהוצגו בהחלטת בית הדין הרבני נתניה הנ"ל:

2232/03 בבג"ץ כאסמכתא משפטית לטיעון זה הוא מפנה לפסק הדין **בבג"ץ 2232/03** פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ת"א-יפו (להלן – "בג"ץ בני נוח", פורסם באתרים משפטים [פורסם בנבו] [2006]), מפי הנשיא אהרן ברק, שאיננו רואה בסיטואציה דומה לשלנו את כריכת עניני הרכוש ככריכה כנה.

כלשונו של הנשיא ברק:

"בן זוג יהודי שבחר להינשא בטקס אזרחי מחוץ לישראל ופונה לבית דין רבני שאינו מכיר בגילויים של סטטוס הנישואין במישור החיובים בין בני הזוג, אינו פועל 'בכנות' אם הוא מבקש להביא גם את ענייני הממון והרכוש בפני בית הדין הרבני. במצב דברים זה, בכריכת ענייני הרכוש טבוע שימוש לרעה בכלי המשפטי של 'כריכה'. בן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון, בכנות, להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה. כפיית התדיינות על בן הזוג בפני פורום המתכחש לגילויים הרכושיים של סטטוס הנישואין, מנוגדת לעקרונות הצדק. בנסיבות אלה, כריכה במטרה להעניק לבית הדין סמכות שיפוט ייחודית אינה יכולה להיחשב כריכה 'כנה'." (שם פסקה 31).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מנגד, בא כוחה של הנתבעת, מפנה לפסיקת בית הדין הרבני האזורי בטבריה (כבוד הדיינים – הרב לביא – אב"ד, הרב בזק, והרב אריאל, מתאריך ב' תמוז תשס"ט) (24.6.09), [בתיק מס' 1-21-80581](#), [פורסם בנבו], שהכירה בסמכותו של בית הדין הרבני לדון בתביעות רכוש הכרוכות לתביעת הגירושין, למרות שמדובר בנישואין אזרחיים.

בהחלטה זו קבע בית הדין שאין מקום להיתלות בפסק דינו של הבג"ץ הנ"ל כאסמכתא, מאחר ובנסיבות המתוארות בפסק דינו של הבג"ץ, פסקה 31 נכתבה רק כ'אמרת אגב' של בית המשפט, ואיננה תקדים משפטי מחייב. בעתירה שהוגשה לבית המשפט העליון כשבתו כבג"צ עתרה העותרת כנגד פסיקת בית הדין הרבני להתרת הנישואים האזרחיים. לטענתה, לא היה מקום להתיר את הנישואין, זאת בהיעדר הסכמה של שני בני הזוג וללא עילה מתאימה. במסגרת בירור העתירה ראה בית המשפט העליון צורך לעיין ולברר את טיבן ומהותן של הנישואין האזרחיים, ובעיקר בדרך המשפטית שיש להתיר נישואין שכאלה.

כדברי כבוד בית הדין בהחלטתו:

"סעיף 31 לפסק דינו של הבג"ץ המתייחס לסמכות בית הדין בנושא הרכוש שנכרך בתביעת הגירושין, נכתב כאמרת אגב מובהקת, לאחר שנושא זה כלל לא עלה לדיון מצד העותרת ובירור הנושא לא היה נחוץ לצורך הכרעה באותה עתירה, שכאמור התייחסה לשאלת הנסיבות והעילות הנחוצות להתרת הנישואים האזרחיים בהיעדרה של הסכמה".

בנוסף לכך הוסיף בית הדין והעיר על העמדה שהביע נשיא ביהמ"ש העליון בדימוס כבוד השופט אהרן ברק, כאמרת אגב בסעיף 31 הנזכר וכתב:

"עם כל הכבוד, עמדה זו מיוסדת על הנחת יסוד מוטעית. את הקביעה ש'בית הדין הרבני איננו מכיר בגילויים של סטאטוס הנישואין במישור החיובים של בני הזוג', וכי "בן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון בכנות להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה" – לא ניתן לקבל!

אדרבה, ההיפך הוא הנכון. בית הדין מכיר במערכת של זכויות וחובות שנוצרו בין בני זוג שנישאו בהליך אזרחי בלבד. אמנם מערכת הזכויות והחובות הנובעות מהכתובה ותנאי הכתובה אינן רלוונטיות, אך מאחר שהמחוקק קבע מערכת של זכויות וחובות ב"חוק יחסי ממון" ובחוקים נוספים, מערכת שהפכה להיות "מנהג המדינה" ביחס לכלל האוכלוסייה. על כן ביחס לבני זוג שנישאו בהליך אזרחי אנו מייחסים להם כוונה ליצור שותפות זוגית ולהתחייב בחיובים הדדיים בהתאם למנהג המדינה המיוסד על החוק.

בעת שאחד מבני הזוג יגיש לבית הדין תביעת גירושין, ויכרוך בתביעה זו את תביעתו לחלוקת הרכוש, בית הדין יכיר במערכת החובות והזכויות הנובעות מנישואין אלו. לכן אין יסוד לייחס לתובע חוסר כנות בכריכת הנושא, או שימוש לרעה בהליכי בית הדין ובאפשרות לכריכת תביעה נוספת בתביעת הגירושין. בנסיבות אלו אנו מייחסים לתובע שאיפה לרכז את כל הדיונים בערכאה שיפוטית אחת, ולמנוע את הנזק שבפיצול הדיונים בשתי ערכאות שונות. פיצול שבמקרים רבים מסב לצדדים הוצאות נוספות ועיכובים משמעותיים עד להשלמת ההליכים".

בהמשך ההחלטה היפנה כבוד בית הדין למאמר שכתב חבר בית הדין הגדול לשעבר הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א, במאמר שפורסם ב"שורת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין "כרך ח' עמוד שי"ד, בו נכתב שבנישואים אזרחיים יש לילך כפי מה שנהוג בנישואין כאלה בחיובי המזונות ועניני הרכוש. יש לדמות זאת לסוגיה בבבא מציעא ריש פרק הפועלים – השוכר את הפועלים במקום שנהגו לזון חייב לזונם כפי המנהג. על אף שמעיקר הדין אין כל חיוב על בעל הבית לזון את פועליו, מכל מקום מאחר ובעל הבית שכר את הפועלים בסתם, כוונתו שישלם כפי מנהג המדינה. באם המנהג לזון את הפועל – הרי זה כמתחייב במפורש לשלם גם מזונות.

עד כאן מתוך ההחלטה הנ"ל.

בין השאר הובא שם כך בביאור תפיסת העולם של בית הדין הגדול בסוגיה זו:

נמצא אפוא, שלאור פסיקתו של כבוד בית הדין הגדול מדובר כאן בנישואין אשר המשפט העברי רואה בהם תוקף של "נישואי בני נוח". אמנם הוא קלוש ופחות בהרבה מנישואין שנעשים כדת משה וישראל, והם חלוקים מהם בענייני כתובה ומזונות, אך בהחלט יש לראות בקשר האישי הזה כקשר בר קיימא שיש להתירו באמצעות גט או פסק דין.

משכך, גם התרת הנישואין איננה מפקיעה ומאיננת את הנישואים ביסודם, רטרואקטיבית, אלא רק מכאן ולהבא, ואף יש צורך הלכתי בבדיקת תוקף הנישואין הללו האם אין לחשוש בהם כ"ספק קידושין" כדמו".

ואמנם, בבג"ץ שם כתב השופט ברק כך:

"ברוח זו נפסק בפסק הדין הרבני המשלים כי אין הנישואין יוצרים חיוב של מזונות. במצב דברים זה כריכה של עניני הממון לתביעת הגירושין איננה "כריכה כנה". היא כריכה שכל מטרתה אינה אלא שלילית הזכות לחיוב ממוני [...] זוג הכורך אינו יכול להתכוון, בכנות, להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה. כפיית התדיינות על בן הזוג בפני פורום המתכחש לגילויים הרכושיים של סטאטוס הנישואין מנוגדת לעקרונות הצדק". (פיסקה 31).

ברם, כבר הוזכרו דברי בית הדין הרבני האזורי בטבריה, כי מדובר כאן באמרת אגב שאיננה מחייבת.

למעשה הכריע בית הדין בנתניה (מאת כב' הדיין הרב אריאל ינאי שליט"א) כך, לאחר אריכות דבריו בביאור מושג "נישואין אזרחיים" והשלכותיו הלכה למעשה:

על פי הבנתו של כבוד הנשיא ברק, אלו נישואין בעלי 'פן חיצוני', ללא 'פן פנימי' של חיובים ממוניים הדדיים מנקודת המבט של המשפט העברי. לדעתו, בשל כך אין לראות בכריכת ענייני מזונות ורכוש ככריכה כנה.

בנקודה זו, ולמקום הזה, מתייצבים אנו עתה לצורך השלמת החיסרון. עניינו של מנהג המדינה על השלכותיו הממוניות לפי המשפט העברי לא נדון בפסק הדין המשלים. באותו עניין לא עמדה בפני בית הדין תביעה לזכויות ממוניות – כמו מזונות או זכויות רכושיות – כתוצאה מן הנישואין האזרחיים. השאלה היחידה שעמדה בפני בית הדין הגדול כעניין שבמחלוקת היתה: "מהי הדרך הנכונה על פי הדין בישראל, 'להתיר' את קשר הנישואין האזרחיים שנוצר – ככל שנוצר – בין איש ואישה יהודים, אשר נישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל". אמרת בית הדין הגדול בפסק הדין המשלים, לפיה כאשר בני זוג לא נישאו על פי דין תורה, לא ניתן להכיר באישה כנשואה לצורך חיוב המזונות, הינה אמרת אגב המתייחסת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לחייב המזונות כמו גם חיובי ממון אחרים מכוח סטאטוס של נישואין כדמו"י בלבד. אמרתו של הנשיא ברק בה הסיק מכך שאין לראות כריכה כנה של עניני מזונות ורכוש בתביעת גירושין בין בני זוג שנישאו אזרחית, כאשר בית הדין אינו מכיר ב'פן הפנימי' של סטאטוס הנישואין האזרחיים, הינה ממילא אמרת-אגב גם היא. כפרפראזה, ניתן לומר על כך, בלשונו של הנשיא ברק: "אלה הן אמרות אגב... אמרות אלה בטעות יסודן, ומן הראוי הוא לסטות מהן" (בג"צ 92 / 1000 חוה בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול מח (2) 221, 251). כפי שהראנו לדעת, על פי דין תורה נישואין אזרחיים עשויים ליצור חיובים ממוניים הדדיים מכוח מנהג המדינה והם מבוססים על דיני החוזים של המשפט העברי. חיובים אלו הינם חיובים על פי הדין האישי.

מוצא דבר:

א. בקשת המבקש מתקבלת. סמכות השיפוט בנושאי הרכוש ומזונות אישה הינה בבית דין זה.

עד כאן מתוך החלטת בית הדין הרבני בנתניה.

בית דין זה מאמץ גישה זו למעשה (כפי שהוצגה ע"י בית הדין הרבני הגדול וכן ע"י בית הדין נתניה), כך שנוכל לקבוע הלכה למעשה כי הסמכות לדון בתביעות הרכוש לתיק הגירושין מסורה לבית הדין הרבני, בפניו נפתח התיק העיקרי (תיק גירושין) עם כריכותיו, אף אם נישאו הצדדים בנישואין אזרחיים ולא נישאו כדמו"י בנישואין מקובלים.

דחיית שאר הטענות שעלו

באשר לשאר טענות המבקשת, בית הדין מצייין כי בתיקי הצדדים ניתנו כבר 16 החלטות עד היום (כולל בתיקי הרכוש והחזקת ילדים), כולל דיונים שהתקיימו בנוכחות הצדדים, ולא נשמעה עד היום טענה מאת המבקשת להעדר סמכות בית הדין, ודי בכך כדי לדחות את בקשתה על הסף, בהתאם להלכות ולפסיקות הידועות כי טענת חוסר סמכות יכולה להישמע רק בהזדמנות הראשונה המגיעה לפתחם של הצדדים, ולא מעבר לכך.

כן נציין האמור בהחלטת בית הדין מיום ט"ז בטבת תשע"ח (3.1.18):

בפנינו תביעת גירושין של הבעל.

טוען ב"כ הבעל: יש לנו שתי בעיות. האישה בקשה שהבעל יצא מהדירה כי הם גרים לחלופין באותה דירה. זה המצב. לא נוכל להוציא את הבעל מהדירה.

בית הדין הבהיר כי לכך נוכל למצוא פתרון וניתן לשמור על המתכונת הנוכחית גם לאחר הגט בדרך זו או אחרת (נזכיר כי מדובר בנישואין אזרחיים ולא כדמו"י).

טוען בא כוח הבעל: יש לתת כבר עתה צו לפירוק שיתוף.

ומוסיף: האישה הצהירה כי הילדים לא יפגשו עם הגבר הזר עד לגט, אך בסידור הגט בפועל, הצו לא יהיה קיים. יש לנו ראיות [...] נבקש שיינתן צו מניעה זמני כי נאסר על האם להפגיש את הילדים עם מר א' עד להחלטה אחרת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בשלב זה האישה קמה ומבקשת שלא לדון ללא שהיא מיוצגת כיום, ומבקשת שהכל ידון רק בדיון הקבוע לצדדים ליום ט"ו בשבט תשע"ח (1.1.18).

בקשתה מוסכמת אף על הצד השני.

ובכן, בית הדין נעתר לבקשת האישה, והדיון יתקיים במועד הקבוע לדיון, ליום ט"ו בשבט תשע"ח (31.1.18).

הדיון הנ"ל יתקיים ביום רביעי בשבוע, בו יושב בית הדין בהרכב חסר, והדיון יתקיים בפני דייני יחיד הח"מ, ככל שלא תתקבל התנגדות מי מהצדדים לכך בתוך 7 ימים.

כך שעלתה טענה מאת הבעל לדחיית מועד הגט והאישה בקשה לדון בכך במועד הקבוע לצדדים. כשם שבכל ניהול התיק עד כה לא טענה המבקשת לחוסר סמכות בית הדין, לא היא ולא בא כוחה, כך גם בדיון זה לא עלתה טענה כנ"ל.

עוד יצוין כי המבקשת עצמה הגישה בקשות לבית הדין בתיק הגירושין, כגון בקשה לגילוי מסמכים וכן בקשה להפנות את הבעל לבדיקה פסיכיאטרית.

כן הגישה בקשות לתיק הרכושי: בקשה אחת שכותרתה "בקשה בענין הפן הרכושי" ובקשה נוספת לחייב את הבעל לצאת מהדירה שבבעלות הצדדים, כך שעד עתה הבינה אף המבקשת כי הסמכות נתונה לבית הדין בתיקים הרכושים לתביעת הגירושין.

ודי בכך כדי לדחות את בקשת המבקשת לחוסר סמכות בית הדין, כאמור.

בנוסף, בית הדין לא מקבל את טענות המבקשת באשר לאי כנות התביעה או הכריכה, שהרי עיון בכתב התביעה של הבעל מעלה פירוט נאות של הנכסים, ואף חוסר פירוט אינו פוגם בכריכה, שהרי ניתן להשלימו, כידוע בפסיקה.

כן הסכמת שני הצדדים להתגרש, כולל הסכסוך החריף שעולה אף מול עיני בית הדין (ראו אף האמור בפרוטוקול ובהחלטת בית הדין לגיטין מיום ט"ז בטבת תשע"ח (3.1.18)), מובילים למסקנה כי תביעת הגירושין כנה, ומשכך ולאור האמור מעלה, אין עילה לסבור כי אף הכריכה לתביעת הגירושין אינה כנה, ובית הדין קובע כי הכריכה עומדת במבחן המשולש הנדרש בפסיקה.

ומעל לכל זאת נזכיר את טענותיה של המבקשת עצמה בדיון שהתקיים בפני בית הדין לגיטין ביום ט"ז בטבת תשע"ח (3.1.18), שם טענה כך:

האישה: אני טוענת שהבעל פנה לבית הדין וביקש גט, בית הדין פנה אל האישה והסכימה לקבל גט התכנסנו היום לקבלת גט, הסכמתי לוותר על הכתובה ובית הדין פנה אליו והסכים לתת גט ועל כן הגעתי היום. והנה הוא לא רוצה לתת גט למרות מה שנקבע, כל הסוגיות נמצאים בבית הדין וימשיכו להיות מטופלים פה.

ואמירתה כי "כל הסוגיות נמצאים בבית הדין וימשיכו להיות מטופלים פה" לא מותירה מקום לספק באשר לכוונתה האמתית באשר למקום הסמכות, עד שבאה לעולם בקשה זו בשמה.

מסקנה

התיקים הרכושים לתיק הגירושין נפתחו בבית הדין הרבני כדין וטרם פתיחה הליך מקביל בערכאה אחרת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כפי שהורחב לעיל, לא נמצאה עילה חוקית לשלילת סמכותו של בית הדין מחמת הטענות שעלו בכתב הבקשה של המבקשת בשאלת הסמכות וכפי שתוארו לעיל.

לאור כל האמור, בית הדין קובע כי הסמכות בתביעות הכרוכות לתביעת הגירושין נתונה לבית הדין הרבני.

קבוע דיון ליום ט"ו בשבט תשע"ח (31.1.18) בפני דיין יחיד הח"מ, ככל שלא תתקבל התנגדות מי מהצדדים לכך בתוך 4 ימים.

ניתן לפרסם את ההחלטה לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ט' בשבט התשע"ח (25/01/2018).

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד